

ВІДГУК
офіційного опонента
доктора педагогічних наук, професора
СОПІВНИК Ірини Віталіївни
на дисертацію СІ ЦЗЕЧЕНЬ «Формування соціальної
відповідальності студентів засобами проєктних технологій»
подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю «011 Освітні, педагогічні науки»
галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка»

У процесі експертизи дисертації Сі Цзечень проаналізовано її зміст й основні наукові праці. Узагальнені результати викладено у наступних положеннях.

1. Актуальність теми дослідження та її зв'язок із науковими програмами

У дисертаційній роботі Сі Цзечень порушено одну з найактуальніших проблем сучасної педагогічної науки – формування соціальної відповідальності студентської молоді в умовах реформування вищої освіти України та розвитку громадянського суспільства. Дослідження відповідає ключовим стратегічним орієнтирам державної політики у сфері освіти, визначеним у Законах України «Про освіту», «Про вищу освіту», Національній доктрині розвитку освіти та Концепції громадянського виховання особистості.

Робота логічно вписується у напрям наукових досліджень кафедри соціальної освіти та соціальної роботи Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, в межах якої виконано дослідження, та є складовою комплексної теми «Психолого-педагогічні засади професійної підготовки студентів до соціально-педагогічної діяльності».

Проблема соціальної відповідальності молоді має важливе соціальне, культурне і виховне значення, а звернення до засобів проєктних технологій є новаторським підходом, що розширює можливості освітнього процесу. З огляду на це, тема дисертації Сі Цзечень є науково обґрунтованою та актуальною.

2. Ступінь обґрунтованості положень, висновків і рекомендацій

Дисертаційна робота має чітку структуру, логічну послідовність викладу матеріалу, внутрішню узгодженість і наукову переконливість. Автором визначено об'єкт, предмет, мету, завдання, гіпотезу, методологічну базу та використано комплекс методів, адекватних меті дослідження: аналіз, синтез, узагальнення, анкетування, тестування, спостереження, педагогічний експеримент, методи математичної статистики.

Сі Цзечень здійснено глибокий аналіз стану проблеми у вітчизняній і зарубіжній педагогічній теорії та практиці, виокремлено суперечності між

необхідністю виховання соціально відповідальної молоді та недостатнім використанням проєктних технологій у цьому процесі. Це дало змогу сформулювати концептуальні засади дослідження.

Висновки, положення й рекомендації, представлені у роботі, відзначаються науковою обґрунтованістю, достовірністю та практичною перевіреністю, підтвердженою результатами педагогічного експерименту.

3. Експериментальна база та організація дослідження

Експериментальна частина проведена на базі кількох закладів вищої освіти України – Український державний університет імені Михайла Драгоманова, ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» (м.Івано-Франківськ), Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка, комунальний заклад вищої освіти «Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія» Запорізької обласної ради.

На різних етапах дослідження протягом 2017-2024 рр. було задіяно 460 (чотириста шістьдесят) осіб: 432 (чотириста тридцять два) студенти та 28 (двадцять вісім) науково-педагогічних працівників. До експерименту було залучено студентів III-IV курсів першого освітнього ступеня «бакалавр», спеціальностей: 011 – Освітні, педагогічні науки; 231 – Соціальна робота; 054 – Соціологія; 073 – Менеджмент.

Дослідження реалізоване поетапно (констатувальний, формувальний, контрольний етапи). Обґрунтовано педагогічну модель формування соціальної відповідальності студентів засобами проєктних технологій, описано педагогічні умови, що забезпечують ефективність процесу. Статистичний аналіз підтвердив позитивну динаміку рівнів сформованості соціальної відповідальності у студентів експериментальних груп.

4. Найбільш суттєві результати, наукова новизна та практичне значення

У дисертації вперше обґрунтовано авторське визначення поняття «соціальна відповідальність студентів» як інтегративної якості особистості, що є показником соціальної зрілості; визначено критерії, показники й рівні сформованості соціальної відповідальності студентів (когнітивний, оціночно-емоційний, світоглядний, поведінковий); розроблено педагогічну модель формування соціальної відповідальності засобами проєктних технологій; визначено й експериментально перевірено педагогічні умови ефективності цього процесу (удосконалення форм виховної роботи, моделювання соціально відповідальних ситуацій, використання проєктної діяльності як практичного інструменту формування соціальної активності).

Практичне значення полягає у створенні програми виховної роботи СВОД (соціальна відповідальність – особистісна діяльність), навчально-

методичних матеріалів до вибірових дисциплін, розробці методичних рекомендацій для викладачів, кураторів і організаторів виховного процесу.

Основні положення дисертаційного дослідження впроваджено в освітній процес: факультету соціології та соціальної політики Українського державного університету імені Михайла Драгоманова (довідка № 01-43/18 від 08.12.2021 р.), Навчально-наукового Інституту психології та соціальної роботи Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г.Шевченка (довідка № 31 від 29.12.2021 р.), ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» (м. Івано-Франківськ) (довідка № 01-23/16 від 01.02.2022 р.); комунального закладу вищої освіти «Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія» Запорізької обласної ради (довідка № 01-38/15 від 10.11.2021 р.).

5. Рекомендації щодо використання результатів дослідження

Результати дослідження доцільно впроваджувати у практику виховної роботи закладів вищої освіти, у підготовку майбутніх фахівців соціальної сфери, менеджерів, педагогів і психологів. Матеріали можуть бути використані при викладанні дисциплін «Соціальна педагогіка», «Методика виховної роботи», «Проектна діяльність у соціальній роботі», а також у системі підвищення кваліфікації педагогічних працівників.

6. Оцінка структури та змісту дисертації

Дисертація є завершеною науково-кваліфікаційною працею, яка має чітку структуру: анотація, вступ, два розділи з підрозділами, висновки, список літератури, додатки. Зміст відображає логіку дослідження, від постановки проблеми до практичної реалізації результатів. Висновки відповідають завданням і меті роботи, а положення обґрунтовано належною доказовою базою.

Робота відзначається глибоким теоретичним аналізом, цілісністю підходів, системністю викладу та науковою грамотністю. Текст відредагований, стиль науковий, аргументований, апарат посилань – коректний.

7. Повнота висвітлення результатів в опублікованих працях.

Отримані результати дослідження були оприлюднено в 11 наукових та науково-методичних працях. З них: 6 праць одноосібних та 5 у співавторстві. У тому числі: 1 публікація в періодичному науковому виданні іншої держави; 1 публікація в закордонному виданні, проіндексованому у базі даних Web of Science Core Collection; 4 статті у виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України з присвоєнням категорії «Б», 4 тез доповідей, 1 стаття в колективній монографії.

Зміст, обсяг та кількість опублікованих праць відповідають вимогам МОН України щодо публікацій основного змісту дисертації на здобуття ступеня доктора філософії і надають здобувачеві право публічного захисту дисертаційного дослідження.

Зауваження та побажання

Позитивно оцінюючи у цілому дисертаційне дослідження Сі Цзечень, вважаємо за доцільне висловити окремі зауваження та побажання:

1. У дисертації автор визначає соціальну відповідальність як «інтегративну якість особистості, що виступає показником її соціальної зрілості і визначає її поведінку на основі усвідомлення соціальних норм, цінностей і самообмеження власних дій у соціумі, як особисте зобов'язання виконувати конкретне суспільне доручення та забезпечувати задовільне його завершення, що приймається людиною добровільно». Разом з тим, у поданому визначенні спостерігається підхід, що акцентує на «самообмеженні дій», що створює враження зниження внутрішньої мотивації до соціально відповідальної поведінки. З позицій сучасної гуманістичної педагогіки та психології розвитку особистості соціальну відповідальність необхідно трактувати насамперед як внутрішню ціннісну установку та здатність до саморегуляції, що ґрунтується на свідомому виборі дій, спрямованих на благо інших і суспільства в цілому.

2. У параграфі 1.2 «Зміст та напрями формування соціальної відповідальності студентів у діяльності закладів вищої освіти» здобувач значну увагу приділяє розкриттю сутності соціальної відповідальності бізнесу та корпоративної соціальної відповідальності. Однак доцільніше було б подати ці аспекти як контекст або приклад суспільної практики, що сприяє усвідомленню студентами соціальної відповідальності, а не як структурну частину змісту освітнього процесу.

3. На сторінці 81 зазначено, що «під час упровадження методики формування соціальної відповідальності студентів необхідно звернути увагу на формування у студентів тих показників, що, на їх думку сформовані менш за все, а саме: ініціативності, працелюбності, оперативності» проте не зазначено «організованість», середнє значення якої відповідно до Таблиці 1.3. становить 2,65.

4. На сторінці 113 дисертації здобувач виокремлює три педагогічні умови формування соціальної відповідальності студентів засобами проєктних технологій. Разом з тим, не наведено чітких критеріїв чи джерел, на основі яких саме ці умови було визначено. Крім того, першу з наведених умов – «удосконалення методів соціально-виховної роботи...» доцільно було б сформулювати у термінах створення педагогічного середовища, сприятливого для формування цінностей соціальної відповідальності, а не лише вдосконалення методів роботи.

5. У представленій педагогічній моделі формування соціальної відповідальності студентів засобами проєктних технологій (с. 112) здобувач зазначає обмежений перелік форм і методів («мозкова атака», «генерація»,

«змагання», «гра»). Доцільно було б розширити їх перелік, оскільки на сторінках 140-142 зазначені тренінг, майстер-клас, семінар.

Висловлені зауваження мають рекомендаційний характер, ніяк не знижують наукової цінності дисертаційної роботи й є підставою для наукової дискусії. У цілому рецензована робота вирізняється оригінальністю, глибиною теоретичного аналізу і новизною методичних пропозицій.

Констатуємо і той факт, що загальний обсяг основного тексту дисертації відповідає вимогам до написання наукових досліджень, які подаються на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 «Освітні, педагогічні науки» галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка».

8. Загальний висновок

На основі вивчення поданої роботи можна дійти висновку, що враховуючи актуальність теми, наукову новизну отриманих результатів та їхнє практичне значення зазначаємо, що дисертація Сі Цзечень на тему: «Формування соціальної відповідальності студентів засобами проектних технологій» є завершеною, самостійно виконаною науковою працею, що має вагомe теоретичне й прикладне значення для розвитку педагогічної науки, заслуговує позитивної оцінки, відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12 січня 2017 року «Про затвердження вимог до оформлення дисертації», Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року, а її автор Сі Цзечень заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 «Освітні, педагогічні науки» галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка».

Офіційний опонент

завідувач кафедри соціальної роботи
та реабілітації Національного університету
біоресурсів і природокористування України, і
доктор педагогічних наук, професор

Ірина СОПІВНИК

